

KONSTITUTSIYA — ERKIN VA FAROVON HAYOT GAROVI

Hakimova Lola Muxtor qizi

Guliston davlat universiteti

Ishlab chiqarish texnologiyasi fakulteti

Biotexnologiya yonalishi 2- bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17761992>

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi jamiyat va davlat hayotida tutgan o'rni, inson huquq va erkinliklarini ta'minlashdagi roli, farovon jamiyat barpo etishdagi ahamiyati hamda islohotlarni huquqiy jihatdan mustahkamlashdagi vazifalari tahlil qilinadi. Shuningdek, yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning demokratik tamoyillarni mustahkamlashga, kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirishga hamda inson qadri ulug'lanadigan tuzum barpo etishga qo'shayotgan hissasi ilmiy-nazariy asosda sharhlanadi.

Kalit so'zlar. Konstitutsiya, demokratiya, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati, inson huquqlari, erkinlik, farovonlik, adolat, xalqchil davlat, modernizatsiya, qonun ustuvorligi.

CONSTITUTION — THE GUARANTEE OF A FREE AND PROSPEROUS LIFE

Annotation. This article analyzes the role of the Constitution of the Republic of Uzbekistan in the life of society and the state, its role in ensuring human rights and freedoms, its importance in building a prosperous society, and its tasks in legally strengthening reforms. Also, the contribution of the new edition of the Constitution to strengthening democratic principles, forming a strong civil society, and establishing a system that honors human dignity is commented on a scientific and theoretical basis.

Keywords. Constitution, democracy, rule of law, civil society, human rights, freedom, prosperity, justice, people's state, modernization, rule of law.

Kirish

Konstitutsiya har bir davlatning eng muhim siyosiy-huquqiy hujjati, jamiyat taraqqiyotining asosiy mezon va fuqarolarning erkin, farovon hayotini kafolatlovchi bosh omildir. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi ham mamlakat mustaqilligining poydevori sifatida jamiyat hayotining barcha sohalarini huquqiy tartibga soladi, pirovardida esa inson qadrini ulug'lab, har bir fuqaroning munosib hayot kechirishi uchun zarur sharoitlar yaratishni maqsad qiladi. Shu bois Konstitutsiya nafaqat davlat hokimiyati organlarining faoliyat doirasini belgilaydi, balki xalq manfaatlarini ta'minlovchi, jamiyat va davlat o'rtasidagi ijtimoiy shartnoma sifatida ham xizmat qiladi.

Asosiy qisim

Konstitutsiya xalq suverenitetining eng muhim timsoli bo'lib, unda "Davlat xalq irodasini ifoda etadi" degan tamoyil qat'iy mustahkamlangan. Bu esa hokimiyatning yagona manbai xalq ekanini anglatadi. Fuqarolarning davlat boshqaruvida bevosita va bilvosita ishtiroki, saylov tizimining demokratik asoslari, siyosiy partiyalar faoliyati va boshqaruv tizimining ochiqqligi Konstitutsiyaviy normalar orqali kafolatlanadi. Shu nuqtayi nazardan, Konstitutsiya jamiyatning siyosiy tizimini barqarorlashtiruvchi, davlat boshqaruvini xalqchil va oshkora qiluvchi asosiy omildir.

Inson huquq va erkinliklari Konstitutsiyaning markazida turadi. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyada "Inson qadri" konsepsiyasining mustahkam joy olgani O'zbekistonni yangi davrga olib kirgan eng muhim o'zgarishlardan biridir. Har bir fuqaroning tug'ilishdan boshlab daxlsiz huquqlarga egaligi, ularni davlat tomonidan himoya qilishning qat'iy huquqiy mexanizmlari belgilangan. Masalan, har bir shaxsning yashash huquqi, sha'ni va qadr-qimmati, shaxsiy hayot daxlsizligi, erkin fikrlash va so'z erkinligi, vijdon erkinligi, ta'lim olish, sog'liqni saqlash, ijtimoiy himoya kabi fundamental huquqlar Konstitutsiyada o'zining puxta huquqiy asosini topgan. Bu esa farovon jamiyat barpo etishning eng asosiy sharti hisoblanadi.

Konstitutsiya faqat huquqlarni belgilabgina qolmay, ular amalda ta'minlanishi uchun davlatning majburiyatlarini ham belgilaydi. Masalan, ijtimoiy davlat tamoyiliga muvofiq, davlat fuqarolarning munosib turmush darajasini ta'minlash, ijtimoiy adolatni qaror toptirish, ehtiyojmand qatlamlarni qo'llab-quvvatlash va yashash sharoitlarini yaxshilash bo'yicha aniq kafolatlarga ega. Bu tamoyil bugungi kunda iqtisodiy islohotlarning markazida turibdi. Yangi Konstitutsiyada kam ta'minlangan fuqarolarga yordam berish, nogironligi bo'lgan shaxslar va yolg'iz qarovsiz qariyalarni qo'llab-quvvatlash, yoshlarning ta'lim olishi va bandligini ta'minlash davlatning asosiy vazifasi sifatida belgilangan. Natijada farovon, ijtimoiy adolatga asoslangan jamiyat qurish uchun kuchli huquqiy baza yaratildi.[6]

Shuningdek, Konstitutsiya iqtisodiy munosabatlarning asosiy qoidalarini ham belgilaydi.

Unda xususiy mulk daxlsizligi, tadbirkorlik erkinligi, bozor iqtisodiyoti tamoyillariga amal qilish, adolatli raqobat muhitini yaratish kabi normalar mustahkamlangan. Bu esa, o'z navbatida, mamlakatda kuchli o'rta sinfni shakllantirish, iqtisodiy faollikni oshirish hamda xalq farovonligini ta'minlashga xizmat qiladi. Tadbirkorlikning qo'llab-quvvatlanishi, soliq va bojxona tengliklarining oshirilishi, mulk huquqi kafolatlarining mustahkamligi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Konstitutsiya jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlashning muhim kafolatidir. Unda davlatning maqsadlaridan biri sifatida millatlararo totuvlikni mustahkamlash, diniy bag'rikenglikni rivojlantirish, barcha fuqarolarning tengligini ta'minlash kabi tamoyillar mustahkam o'rin egallagan. Bu prinsiplarning amalda qo'llanilishi jamiyatda barqarorlik, o'zaro hurmat, hamjihatlik va tolerantlik muhitini yaratadi. Ayniqsa, ko'p millatli O'zbekistonda bu tamoyillarning mustahkamlanishi tinchlikni saqlashning asosiy omillaridan biridir. [5]

Davlat hokimiyatining bo'linishi prinsipi — Konstitutsiyaning eng muhim demokratik tamoyillaridan biridir. Qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatining mustaqilligi davlatni boshqarishda muvozanat va tormozlar tizimini ta'minlaydi. Bu tizimning samarali ishlashi korrupsiyani kamaytiradi, hokimiyatning bir qo'lda to'planishiga yo'l qo'ymaydi, qonun ustuvorligini ta'minlaydi. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyada sud hokimiyatining mustaqilligini kuchaytirish, odil sudlovga erishish uchun qo'shimcha kafolatlar berilishi demokratik jamiyat qurish yo'lida muhim qadam bo'ldi.

Ta'kidlash lozimki, Konstitutsiya davlatning xalq oldidagi mas'uliyatini oshiradi. Unda ombudsman, bolalar ombudsmani, inson huquqlari bo'yicha vakillik institutlarining Konstitutsiyaviy maqomga ega bo'lgani fuqarolarning huquqiy himoyasini yanada kuchaytirdi.

Bu institutlar davlat organlarining qonunlarga rioya etishi, inson huquqlarining buzilmasligi va buzilgan hollarda ularni tiklash bo'yicha samarali mexanizm sifatida faoliyat

yuritadi. Konstitutsiyaning eng katta yutuqlaridan biri — uning xalq tomonidan qabul qilinishi va referendum orqali tasdiqlanganligidir. Bu esa nafaqat hujjatning legitimligini oshiradi, balki fuqarolarning siyosiy ongini, mas’uliyatini va davlat boshqaruvidagi ishtirokini kuchaytiradi.

Xalq Konstitutsiyani qabul qilgan ekan, unga rioya qilish, uni hurmat qilish va uning amalda ishlashiga hissa qo’shish har bir fuqaroning burchidir. Shu ma’noda Konstitutsiya — davlat va xalq o’rtasidagi ijtimoiy kelishuv bo’lib, undan ko’zlangan asosiy maqsad erkin, adolatli, farovon jamiyat qurishdir.

Bundan tashqari, Konstitutsiya — islohotlarning huquqiy asosidir. Mamlakatda amalga oshirilayotgan siyosiy, iqtisodiy, ma’muriy va ijtimoiy islohotlar Konstitutsiyaviy normalar asosida olib boriladi. So’nggi yillarda davlat boshqaruvini qisqartirish, mahalliy hokimiyat vakolatlarini kengaytirish, iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish kabi keng ko’lamli islohotlar aynan Konstitutsiyada belgilangan normalar orqali huquqiy asosga ega bo’ldi. Natijada davlat xizmatlarini raqamlashtirish, sud-huquq tizimini liberallashtirish, korrupsiyaga qarshi kurashni kuchaytirish kabilar xalq farovonligini oshirishga xizmat qilmoqda. Konstitutsiyaning dolzarbligi shundaki, u jamiyat rivojiga mos ravishda yangilanib boradi. 2023-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi Konstitutsiya zamonaviy demokratik davlat qurish talablariga mos ravishda takomillashtirildi. Unda "inson — jamiyat — davlat" tamoyilining ustuvorligi, ijtimoiy davlat konsepsiyasi, yashash uchun qulay hududlarni yaratish, ekologik muvozanatni saqlash va yoshlar huquqlarini qo’llab-quvvatlash kabi muhim normalar o’z ifodasini topdi. Bu o’zgarishlar Konstitutsiyaning faqat hujjat emas, balki xalq farovonligini ta’minlashga qaratilgan amaliy dasturga aylanganini ko’rsatadi. [1]

Xulosa

Umuman olganda, Konstitutsiya — erkin va farovon hayotning huquqiy garovidir. Unda belgilangan tamoyillar davlatning barcha fuqarolar manfaatini teng darajada himoya qilishiga, adolatli jamiyatni shakllantirishga, har bir insonning huquq va erkinliklariga rioya etilishiga xizmat qiladi. Konstitutsiyaga amal qilgan holda, jamiyat barqaror rivojlanadi, davlat boshqaruvida oshkorlik va javobgarlik kuchayadi, iqtisodiy taraqqiyotga mustahkam asos yaratiladi. Shuning uchun Konstitutsiya har bir fuqaro uchun eng ulug’ huquqiy qadriyat bo’lib, uni o’rganish, hurmat qilish va unga rioya qilish jamiyatning umumiy farovonligiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 2023-yil tahriri.
2. “O‘zbekiston – 2030 strategiyasi”. Toshkent, 2023.
3. Karimov I.A. *Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch*. Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
4. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi rasmiy ma’lumotlari (lex.uz).
5. Konstitutsiyaviy huquq bo’yicha ilmiy maqolalar to’plami. Toshkent davlat yuridik universiteti, 2022–2024.
6. Xalqaro huquqiy hujjatlar: BMT Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, 1948; Fuqaro va siyosiy huquqlar to’g’risida xalqaro pakt, 1966